

ΜΑΡΙΑ ΧΑΝΙΩΤΟΥ

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΣΕΣΜΕ

*Εἰς μνήμην Βασιλείας....
για να θυμούνται οι απόγονοι*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΣΕΣΜΕ

«**Ε**ρχεται η μάνα!» είπε έντρομη η Βασιλεία στην αδελφή της.
«**Ωχ!**» συμπλήρωσε με τον ίδιο πανικό η Ιουλία.

Έμειναν και αφουγκράστηκαν. Η μάνα πλησίαζε στο σπίτι φωνάζοντας στον γάιδαρο νευρικά.

Η κυρα-Γεωργία αναστέναξε δυνατά. Ο αέρας βγήκε μ' έναν μακρόσυρτο σφυριχτό ήχο από μέσα της. Ήταν σαν να πλησίαζε άγριο θηριό. Κάθε βράδυ αυτό το άκουσμα έφτανε πρώτα ως τα κορίτσια. Ήξεραν πολύ καλά τι θα επακολουθούσε. Η φιγούρα μιας αλαφιασμένης γυναίκας, να μπαίνει σαν σίφουνας στο σπίτι και να τ' αναταράζει όλα.

Η Βασιλεία στα δέκα, η Ιουλία στα οκτώ, με γυμνές πατούσες, σταμάτησαν το παιχνίδι. Τα γέλια κόπασαν.

Αλληλοκοιτάχτηκαν. Με μια ματιά συνεννοήθηκαν. Πετάχτηκαν από τα σκαμνάκια τους. Έπρεπε κάτι να βρουν να κάνουν, ή τουλάχιστον να προσποιηθούν τις απασχολημένες. Η Βασιλεία αναζήτησε τη σκούπα και βάλθηκε να σαρώνει το χωμάτινο δάπεδο. Η Ιουλία έκανε άσκοπους κύκλους γύρω από το τραπέζι. Τελικά σάστισε και παρέμεινε ακίνητη σαν στήλη άλατος μες στη μέση του δωματίου, σχεδόν πατώντας στις μύτες των ποδιών της.

Έτσι την άρπαξε η ματιά της κυρα-Γεωργίας. Η Βασιλεία κρυφοκοίταξε την αδελφή της και για μια στιγμή κοκκάλωσαν και οι δύο. Φούντωσε η μάνα. Δεν σήκωνε τεμπελιές. Εχθροί της όλοι οι οκνηροί άνθρωποι!

«Τι καθόσαστε, μωρέ; Του πατέρα σας μοιάσατε του αχαΐρευτου; Άντε κάντε καμμία δουλειά! Τι στρογγυλοκάτσατε έτσι σαν ξόανα;»

Χειροτέρευαν τα νεύρα της όταν έβλεπε πως κοιτούσαν τα χέρια της με ύφος διεισδυτικό μήπως και κρατούσε κάποιο δεματάκι. Έψαχναν με το βλέμμα την πάνινη υφαντή πετσέτα μήπως εκεί βρισκόταν κάτι φαγώσιμο. Τίποτε. Αδειανά τα χέρια, αδειανά και τα μάτια. Η κυρα-Γεωργία μιλούσε, ρωτούσε χωρίς να περιμένει απάντηση.

«Η Στέλλα έκανε ότι της παράγγειλα; Ο Παισαβίας δεν γύρισε ακόμη;»

Ξεσκέπαζε τα κανάτια ενώ τα κουνούσε και αλίμονο αν τα εύρισκε άδεια.

«Βασιλεία, Ιουλία;» ούρλιαζε. «Τί κάνατε όλη ημέρα και δεν γεμίσατε νερό τα κανάτια; Εμένα περιμένατε να το κάνω, όταν γυρίσω από τα χωράφια; Πού να σας πάρει...»

Η τελευταία φράση πνιγόταν στα χείλη της και ποτέ δεν άκουγαν ποιός να τους πάρει. Όμως, όταν έβγαινε έξω στην αυλή την άκουγαν καθαρά πως βλαστημούσε λες και κουφαινόνταν ξαφνικά τα παιδιά και δεν θα άκουγαν τις φωνές που έβαζε εκεί έξω...

«Ε, που να δώσει άδικο θάνατο, στη φάρα που σας έσπερνε, στον έξω από 'δώ και ακόμη παραπέρα!»

Αγανάκτηση και απελπισία κυρίευε την κυρα-Γεωργία. Ακολουθούσε ντροπή όταν έβλεπε πως τα δυο μικρότερα παιδιά της τη στόχευαν κατάματα με την απορία να φωνάζει με τη σιωπή τους: «Γιατί, μάνα, τόσο θυμός;»

Τα παιδιά ήταν μικρά δεν καταλάβαιναν, αλλά εκείνη δεν είχε καμμία αμφιβολία για το πνίξιμο που ένωθε στο λαρύγγι της. Πάλευε καθημερινά τη γη που δεν έδινε ούτε καν το φαγητό για τα τέσσερα παιδιά της. Ημέρα φύτευε και νύχτα ο λυσσασμένος άνεμος τα ξεριζώνει. Κακοτράχαλα εδάφη τα βουνά της Ικαρίας και ό,τι χειρότερο ο δικός της κλήρος. Παρ' όλα αυτά ήλπιζε ότι κάτι θα έδιναν τα άγονα χωράφια της, ως την ώρα που αντίκριζε τα φυτά ξεριζωμένα. Πώς ν' άντεχαν σ' αυτόν τον καταραμένο αέρα, αυτά τα αδύναμα φιντανάκια που ξεπετάγονταν από τη γη, προσπαθώντας να δουν τον ήλιο; Σαν πούπουλα τα πετούσε μακριά. Όταν έπεφτε στο κρεβάτι της και τον άκουγε να χτυπιέται στα πορτοπαράθυρα, παρακαλούσε κάποιο ν' αντέξει. Κάθε πρωί η πρώτη της ματιά ήταν στον ουρανό. Αναζητούσε εκείνα τα κόκκινα σύννεφα, που προμηνούσαν αέρα. Αν δεν τα διέκρινε, δόξαζε τον Θεό και ξαναφύτευε ό,τι σπυριά τις είχαν απομείνει.

Ένωθε ξεχασμένη και απομονωμένη σ' αυτό το νησί “του αέρα”, όπως όλοι το έλεγαν. Οι χωριανοί

κόντευαν να ξεχάσουν την πραγματική του ονομασία και μόνο οι γραμματιζούμενοι τό 'λέγαν Ικαρία. Εκείνη αδιαφορούσε για δαύτα και ενδιαφερόταν μόνο πώς θα κατάφερνε ν' αντιμετωπίσει τη Φύση και τις εναλλαγές του καιρού. Δεν χαλάρωνε ούτε όταν έβλεπε τον ολοστρόγγυλο ήλιο να της καίει το πρόσωπο, γεμίζοντάς το πρόωρα με ρυτίδες. Κατέβαζε το μαντίλι χαμηλά στα μάτια και συνέχιζε τη δουλειά της. Ήξερε πως τίποτε δεν εμπόδιζε τον τρομερό βοριά να εμφανιστεί από το πουθενά. Ήλιος και αέρας. Ο ένας συμπλήρωνε τον άλλον και αποτελείωνε ό,τι εγκατέλειπε ο προηγούμενος. Κάθε φορά που αντίκριζε τα κατεστραμμένα φυτά της, τραβούσε τα μαλλιά της και έβριζε την τύχη της. Παραμιλούσε οργισμένη.

«Χάθηκε ο κόσμος να με ρίξεις σ' άλλη μεριά; Εμένα ήξερες μονάχα να φυτρώσεις σ' αυτό το νησί της πέτρας και του βοριά; Και σαν να μην έφτανε αυτό, ο προκομμένος ο άνδρας μου φύτεψε στην κοιλιά μου τέσσερα κουτσούβελα και στα δύσκολα παρέδωσε και έφυγε για την Αμερική!» Και συνέχιζε, επαναλαμβάνοντας τα λόγια του με πικρό μειδίαμα. «Να βρω καλύτερη τύχη. Θα είναι καλά και για σας».

Σε κάθε επιστροφή του χαμογελούσε το χείλι της. Νόμιζε πως δεν θα ξαναέφευγε. Μα το μόνο που κατάφερνε ήταν ν' αποκτήσει άλλο ένα παιδί. Κάθε φορά σε αυτές τις σκέψεις γέμιζε το στόμα της χολή. Άφηνε κάτω ό,τι κρατούσε και μετρούσε τα χρόνια στα δάχτυλά της.

«Οκτώ λοιπόν πήγαν τα χρόνια, όσο η Ιουλία μου, κι ακόμη να λάβω είδησή του, πόσω μάλλον καμμιά λίρα όπως είχε υποσχεθεί για να είμαστε καλύτερα...» Κουνούσε το κεφάλι μελαγχολικά και συνέχιζε να μονολογεί. «Αχ! Εκείνος φάχνει την τύχη του και εγώ το χαμπέρι του!»

Μονάχα αυτό, γιατί το είχε πάρει πια απόφαση πως ήταν μόνη με τέσσερα παιδιά. Αναμασούσε τα τελευταία του λόγια, που σαν ηχώ τριβέλιζαν τ' αυτιά της και προσπαθούσε να παρηγορήσει τη μικρή Ιουλία που συνέχιζε να ρωτάει για τον πατέρα της. Η μικρή της κόρη επέμενε να αποσπάσει από τα μεγαλύτερα αδέρφια της κάποια κουβέντα για εκείνον. Η Στέλλα αν και δεκατεσσάρων χρονών, δεν τη φώτιζε με τα μισόλογά της. Τότε απευθυνόταν στο δεύτερο παιδί της οικογένειας, τον Παυσανία, λέγοντας: «Εσύ κάτι θα θυμάσαι, πες μου!». Ο Παυσανίας την κοιτούσε με βλοσυρό βλέμμα και σήκωνε τους ώμους. Η Ιουλία ήξερε ότι αν εξακολουθούσε να ρωτάει θα αντιμετώπιζε την οργή του. Τη διέκοπτε ενώ είχε υψωμένο το χέρι του, έτοιμο να της αστράψει έναν γερό μπάτσο μουγκρίζοντας: «Δεν σταματάς, λέω εγώ; Πού να θυμούμαι, μου λες;»

Η Ιουλία έφευγε απογοητευμένη και πάντα κατέληγε στη Βασιλεία για παρηγοριά εκφράζοντας το παράπονό της. «Δεν νομίζεις πως ο Παυσανίας φωνάζει πολύ;»

«Έγινε άνδρας, δεν το κατάλαβες; Κάνει τον αφέντη. Παίρνει τη θέση του πατέρα».

Στην τελευταία λέξη η Ιουλία με αχνή φωνή που έτρεμε από την ταραχή και μόνο αυτού του ακούσματος, φέλλιζε. «Μα δεν μπορεί, Βασιλεία μου, να μην τον θυμάσαι καθόλου...»

Η Βασιλεία της χάιδευε το κεφάλι. «Ήμουν μόλις δύο χρονών όταν έφυγε για την Αμερική».

Τότε αχνοέτρεμε το χαμόγελο στα πανιασμένα χείλη της Ιουλίας «Ε, τότε εγώ να μην έχω παράπονο, αφού ήμουν στην κοιλιά της μάνας μου!» Έπαιρνε μια ανάσα και επανερχόταν έτοιμη να βάλει τα κλάματα.

«...Αλλά δεν μπορούσε να περιμένει λίγο ώσπου να γεννιόμουν; Τόσο πολύ βιαζόταν; Η μάνα μου έχει πει ότι ήταν οκτώ μηνών έγκυος σ' εμένα όταν έφυγε!»

Το είχε πάρει κατάκαρδα, πως μόνο εκείνην εγκατέλειψε, αφού δεν την περίμενε να γεννηθεί, σαν να μην ήταν το ίδιο και για τ' άλλα παιδιά. Ευαίσθητη και μικροκαμωμένη, με το δάκρυ πάντα έτοιμο στα μάτια δεν μιλούσε πολύ, παρά μονάχα όταν ήθελε κάτι να πει για τον πατέρα της. Εκείνη και η Βασιλεία ήταν πιο δεμένες μεταξύ τους. Αγαπούσαν τον άνδρα της φωτογραφίας πίοτερο από τα μεγαλύτερα αδέρφια τους.

«Ο πατέρας σας», τους είχε πει μια φορά η κυρα-Γεωργία ενώ έδειχνε τη φωτογραφία που κρεμόταν στον τοίχο. Τίποτε άλλο δεν είχε πει η γυναίκα με το μελαγχολικό πρόσωπο.

Η Βασιλεία δεν είχε ομολογήσει ποτέ στη μικρότερη αδελφή της για την υποψία της πως κάποια ανάμνηση που πλανιόταν στη μνήμη της, ήταν του πατέρα. Περισσότερο είχε την αίσθηση αυτή από το γεγονός πως ήταν η μοναδική φορά που θυμόταν τη μάνα γελαστή δίπλα σ' έναν ψηλό άνδρα. Κράτησε αυτήν την αμυδρή εικόνα του πατέρα σαν το μεγαλύτερο μυστικό της και συνέχισε να μιλάει σ' ένα κάδρο.

Σε αυτόν τον ομορφάντρα που την κοίταζε κατάματα, ανάμεσα από τα σμιχτά φρύδια του, έχοντας τα χέρια ακουμπισμένα στο σταυροπόδι του, μαρτυρούσε τα πάντα. Τα παράπονά της, τον πόνο της, αλλά και τα παθήματά της. Ακόμη κι όταν βγήκε μία μικρή σαύρα πίσω από την κορνίζα της φωτογραφίας και της τσίμπησε το δάχτυλο, καθώς την ξεσκόνιζε, στάθηκε όρθια μπροστά σ' αυτόν τον “κύριο” και είπε ανάμεσα στους λυγμούς της:

«Καλά, καλά, κακό φιαλακάκι! Θα το πω στον μπαμπά μου να σε μαλώσει!» Και συνέχιζε σε χαμηλότερο τόνο: «Όταν έρθει από την Αμερική...»

Αλλά περίμενε χρόνια στη γρανιτένια γη της Ικαρίας τον πατέρα να έρθει να το σκοτώσει. Στο μεταξύ εκείνο περιδιάβαινε ελεύθερο τους τοίχους κοροϊδευοντάς την. Δεν τόλμησε να πει ποτέ στη φουρτουνιασμένη μάνα πως φοβόταν το σαυράκι. Σίγουρα θα την περιγελούσε. Είχε σοβαρότερα προβλήματα να ασχοληθεί. Μα και τα παιδιά στο σχολείο την ειρωνευόταν, αν τα απειλούσε πως σαν ερχόταν ο πατέρας της θά 'βλεπαν.

Τ' αγόρια κυρίως, ξεσπούσαν σε χάχανα φωνάζοντας. «Άντε, βρε κατογρίλα, παραπέρα! Άντε στη σκάφη της μάνας σου!»

Το κάθε διάλειμμα του σχολείου ήταν μαρτυρικό. Το περνούσε με σπρωξιές, με αγκωνιές και αν και ήταν εύσωμο κορίτσι συχνά βρισκόταν να σύρεται στο χώμα. Τα πόδια των παιδιών, ξυπόλυτα τα περισσότερα, την ποδοπατούσαν, και εκείνη έντρομη, προσπαθούσε να καλύψει με τα χέρια το κεφάλι της. Δεν έπαυε να είναι θηλυκό. Στο μάθημα κατέβαλλε προσπάθεια να αγνοήσει τις ειρωνικές ματιές και τα πειράγματα, ιδίως αν απαντούσε σωστά σε κάποια από τις ερωτήσεις του δάσκαλου. Δεν χαιρόταν με το «μπράβο» του, αφού ήξερε ότι θα αντιμετώπιζε την αποδοκιμασία των συμμαθητών της. Τα περισσότερα ήταν αγόρια και τα λιγοστά κορίτσια είχαν αναγκαστεί να συμφωνούν μαζί τους, για να μην πάθουν ό,τι και εκείνη.

Παρ' όλα αυτά η Βασιλεία ήθελε να μάθει γράμματα. Χωρίς βιβλίο και σημειωματάριο, ακούγοντας μόνο τον δάσκαλο αποστήθιζε όλο το μάθημα, έτοιμη

να σηκώσει πρώτη το χέρι της τη άλλη ημέρα. Όμως παρέμενε βουβή. Δεν έπρεπε να δείξει ότι τα ήξερε για να μην προκαλέσει τον θυμό των αγοριών. Φοβόταν τι θα επακολουθούσε στο διάλειμμα. Καραδοκούσαν. Τα πειράγματα χειροτέρευαν. Της σήκωναν τον ποδόγυρο του φουστανιού της, ενώ φώναζαν περιπαιχτικά: «Μικρή αρσενικοθήλυκη, τί θες εδώ; Δεν μας αδειάζεις τηγωνιά;»

Πώς να άντεχε τέτοια βρισιά! Άκου “αρσενικοθήλυκη”! Αυτό πήγαινε πολύ! Άρχισε να αναρωτιέται μήπως ήταν διαφορετική από τα άλλα κορίτσια. Μήπως υπήρχε κάτι πάνω της που δεν είχαν τα υπόλοιπα θηλυκά. Και πώς να βεβαιωνόταν; Δεν ήξερε τι να κάνει. Σε ποιόν να απευθυνόταν; Και ο πατέρας της φωτογραφίας δεν τη φώτιζε καθόλου με τη σιωπή του. Αποφάσισε ότι κάτι αλλιώτικο θα υπήρχε σε αυτήν και σίγουρα θα το αγνοούσε. Η Βασιλεία προβληματιζόταν. Έπρεπε λοιπόν να υπάκουε και να τους άδειαζε τηγωνιά; Άλλα κορίτσια δεν είχαν την τύχη να τελειώσουν και τις τρεις τάξεις του δημοτικού. Μόλις κάτι συλλάβιζαν, οι γονείς τους τις κρατούσαν σπίτι θεωρώντας ότι αυτά τα γράμματα που έμαθαν ήταν αρκετά.

Η Βασιλεία ήταν το αγκάθι της κάθε μάνας που είχε αγόρι και δεν ήταν καλός μαθητής όπως εκείνη. «Αυτά ανήκουν στα αγόρια, τί ανακατεύεσαι μαζί τους;» την αποπήρε μια ημέρα η γειτόνισσά τους, λες και το σχολείο ήταν στην κυριαρχία των αγοριών. Η μάνα του Παναγιώτη δεν μπορούσε να δεχτεί ότι η Βασιλεία ήταν το καμάρι του δάσκαλου, ενώ για τον δικό της είχε να λέει μόνο πόσο άτακτος και κακός μαθητής ήταν. Άφριζε όταν ο δάσκαλος κατέληγε: «Παρόμοιος μαθητής δεν έχει ξαναπεράσει από τα χέρια μου»...

Με αυτά και άλλα πολλά μαύρισε η καρδιά της Βασιλείας και ο φετινός Οκτώβρης του 1926 δεν ήταν για εκείνην κάλεσμα για το σχολείο. Ποιά ήταν εκείνη που ήθελε και να συνεχίσει! Παρέμεινε σπίτι βοηθώντας στις δουλειές τη Στέλλα και τον Παυσανία, τα δύο μεγαλύτερα αδέρφια, ενώ ζήλευε την Ιουλία που θα πήγαινε σχολείο.

Η Ιουλία, μαζεμένη και ντροπαλή, δεν έβγαζε άχνα ώσπου να γύριζε σπίτι· έτσι είχε βρει την ησυχία της από τα αγόρια. Όχι, όμως, και από τον δάσκαλο. Αμίλητη τον κοίταζε και δεν απαντούσε σε καμμία από τις ερωτήσεις του. Έτρεμε ότι θα επακολουθούσαν χάχανα, όπως ήξερε πως γινόταν με τη Βασιλεία την προηγούμενη χρονιά.

Χωρίς την προστασία της γεροδεμένης αδελφής της κλείστηκε στον εαυτό της. Όταν γύριζε σπίτι ανέβαινε στην πεζούλα της αυλής, άνοιγε τα χέρια της και ακροπατούσε με τις γυμνές πατούσες της πέρα-δώθε, μέχρι που απόκαμε, έγερνε και την έπαιρνε ο ύπνος. Εκεί την εύρισκε η Βασιλεία όταν επέστρεφε από τα ζώα. Της έριχνε ένα υφαντό και την άφηνε εκεί ώσπου να τελειώσει τις δουλειές του σπιτιού. Όμως κάθε πρωί συνόδευε την Ιουλία ως τη στροφή του δρόμου που φαινόταν το σχολείο. Από μακριά το κοίταζε με νοσταλγία, αλλά απότομα γύριζε και εγκατέλειπε την αδελφή της. Έτρεχε όσο πιο γρήγορα μπορούσε στο σπίτι της μην και συναντήσει κάποιον και την έβλεπε βουρκωμένη.

Χωνόταν στο φτωχικό δωματιάκι τους και βουτούσε με τα μούτρα πάνω στο άγριο χράμι του κρεβατιού της, ώσπου να πάψουν οι ανάσες της να την παιδεύουν

με το ανεβοκατέβασμα του στήθους της. Παρέμενε ασάλευτη μέχρι να ξεφουντώσει η καρδιά της από την οργή που ένιωθε. Ευχόταν να μπορούσε να μεταμφιέζόταν σε αγόρι για να είχε δικαίωμα να πάει σχολείο. Σηκωνόταν και έψαχνε κάποιο ρούχο του αδελφού της. Μάταια. Το μοναδικό πανταλόνι του το φορούσε εκείνος. Τότε τραβούσε με λύσσα το φουστάνι της και σταματούσε μονάχα όταν διέκρινε τα πρώτα ξέφτια του κι ας ήξερε πολύ καλά ότι αν το έσχιζε δεν θα είχε άλλο να φορέσει. Μισούσε τη γυναικεία φύση της και τίποτε δεν της έδινε παρηγοριά. Ήξερε πως θα έπρεπε να τρέχει ξοπίσω από τη Στέλλα και να βοηθάει στο νοικοκυριό. Μα και τις δουλειές του Πausανία πάλι εκείνη θα έπρεπε να κάνει μιας και μόλις εκείνος κατάλαβε ότι απόμεινε κι άλλος στο σπίτι παρέδωσε και πιλαλούσε με τ' άλλα αγόρια. Από την ημέρα που έμαθε πως η Βασιλεία δεν θα πήγαινε σχολείο εξαφανιζόταν οπουδήποτε αρκεί να μην τον αγγάρευαν με δουλειές.

Και εκείνο το πρωινό η Βασιλεία ένιωθε σαν το λιοντάρι στο κλουβί. Η Στέλλα είχε φύγει με τη μάνα τους στα χωράφια. Σηκώθηκε αργά και άρχισε να στρώνει το κρεβάτι. Από καιρό, τα τρία κορίτσια είχαν μετακομίσει στο διπλό σιδερένιο κρεβάτι με τα χρυσαφιά κάγκελα. Η μάνα είπε: «Αντέστε να κοιμηθείτε εσείς εκεί, εγώ δεν το χρειάζομαι πια». Η έκφρασή της μαρτυρούσε τη θλίψη της και έκρυβε όσα θα ήθελε να πει, για την απουσία του άνδρα από το πλευρό της οκτώ ολόκληρα χρόνια. Να ήθελε να το ξεχάσει πως κάποτε ξάπλωνε με αρσενικό! Ξόρκιζε την επιθυμία του γυναι-

κείου κορμιού με το να πείσει τον εαυτό της πως το κρεβάτι είναι πιο χρήσιμο για τα κορίτσια. Εκείνη θα κοιμόταν στο μικρό, αφού πια το πήρε απόφαση πως ήταν μονάχη και δεν υπήρχε λόγος να στριμώχνονται τρία παιδιά πάνω σ' ένα μικρότερο κρεβάτι. Ο Πausανίας αν και μονάχος στο δικό του βρήκε πάλι κάτι να σχολιάσει:

«Εμένα όμως δεν έχει χρυσά κάγκελα!»

«Ποτέ δεν είσαι ευχαριστημένος!» πετάχτηκε η Βασιλεία.

«Σιωπάτε!» έκοψε με τον τόνο της φωνής της η μάνα τον επικείμενο καβγά που σπίθα ήθελε για ν' ανάψει. «Εσύ είσαι άνδρας», συμπλήρωσε η κυρα-Γεωργία χωρίς να κρύψει το καμάρι της για το αγόρι της. Οι ευαίσθητες κεραίες της Βασιλείας της δήλωναν πως η μάνα είχε αδυναμία στον μοναχογιό της και φούντωνε ακόμη πιο πολύ η ζήλια της, γιατί ήταν και εκείνος ένας σαν τους άλλους που δεν της επέτρεπαν να πάει σχολείο.

Όταν έφτανε στο κρεβάτι του Πausανία ευχαρίστως θα το άφηνε άστρωτο ή καλύτερα, θα του έχωνε ένα μάτσο καρφίτσες κάτω από το σεντόνι και μετά θα παρακολουθούσε σιωπηλή το άτσαλο πέταγμα του σαν θα κάρφωναν το κορμί του. Ήταν πολύ τυχερός που δεν υπήρχαν καρφίτσες ούτε για δείγμα στο σπίτι. Παρά τη λαχτάρα της, ίσιωσε τα σκεπάσματα για να μην ακούσει την κατσάδα της μάνας. Έπειτα πήρε τη σκούπα και σάρωσε στα γρήγορα τον χώρο. Έβαλε ξύλα κάτω από το τσουκάλι με τα μουλιασμένα από το βράδυ ρεβίθια, όπως της είχε παραγγείλει η μάνα, και βγήκε να μαζέψει τη μικρή αυλή. Έκανε ότι σκαρφιζόταν αρκεί να γεμίσει τις ώρες της ώσπου να σχολάσει η Ιουλία. Στοίβαζε μηχανικά τα ξύλα που είχε

πετάξει στην αυλή ο Παυσανίας και το μυαλό της έτρεχε στο σχολείο. Νοερά παρακολουθούσε μάθημα με τα άλλα παιδιά, έβγαινε μαζί τους στο διάλειμμα και όσο κι αν την ειρωνεύονταν δεν την πείραζε. Αναστέναξε και μονολόγησε: «Ας ήμουν στον χώρο του σχολείου και αυτό θα μου ακούσει!» Σωριάστηκε ο ετοιμόρροπος σωρός από ξύλα με θόρυβο μπροστά στα πόδια της και την ξύπνησε βίαια από την νειροπόλησή της. Βασανιστικές οι σκέψεις, τρύπωσαν στο κεφάλι της, κατοίκησαν εκεί και πια δεν έλεγαν να την εγκαταλείψουν. Παρά τον πόνο στο πόδι της, κλότσησε με ορμή πέρα το μεγάλο κούτσουρο που τη μάτωσε και άρχισε να τρέχει.

Στην άκρη του κήπου τους σταμάτησε. Εκείνη την ώρα περνούσε το πλοίο της γραμμής. Μία φορά στις δέκα ημέρες συνέδεε το νησί της με άλλους κόσμους. Από τη θέση που ήταν πίσω από τον πέτρινο τοίχο φαινόταν σαν να είχε μπει όλο το σκαρί μέσα στο σπίτι τους. Παρέμεινε ασάλευτη να παρακολουθεί το διάβα του ως το λιμάνι.

«Άραγε πού να έφτανε, σε ποιούς φέρνει ευχάριστα νέα και σε ποιούς δυσάρεστα...» ψιθύρισε, και πήρε το μονοπάτι που την έβγαζε στη θάλασσα.

Για λίγα λεπτά ακόμη με τη ματιά της ακολούθησε την πορεία του πλοίου. Μετά έτρεξε στην πηγή που ανέβλυζε το “αθάνατο νερό”. Σήκωσε το φουστάνι της και χώθηκε ως τα γόνατα. Με τις χούφτες της έριξε νερό στο πρόσωπό της. Η ξεχωριστή μυρωδιά του νερού ανακατεμένο με την αλμύρα της θάλασσας της ξέπλυνε όποιες κακές σκέψεις είχε. Έριξε ξανά και ξανά μέχρι που πάγωσαν τα μάτια της. Με καθαρότερη σκέψη κίνησε για το σπίτι της.

Βρήκε τη Στέλλα οργισμένη. Δεν της μιλούσε, αλλά καταλάβαινε ότι κάτι είχε. Όταν πλησίασε κοντά στο τσουκάλι την πήρε η καμένη μυρωδιά από το φαγητό. Τότε θυμήθηκε πως είχε βάλει κούτσουρα, αλλά όχι και το ανάλογο νερό. Η Στέλλα παραμιλούσε.

«Τόσο δύσκολο σου ήταν να ρίξεις λίγο νερό; Πού εξαφανίστηκες, ε;» κατέληξε ενώ προσπαθούσε με μία κουτάλα να βγάλει όσα καμένα ρεβίθια μπορούσε.

Η πείνα που ήδη ένιωθε της επιδείνωσε τη θλίψη πως το μεσημέρι δεν θα είχε τίποτε να την κοπάσει. Όμως και αυτό θα το άντεχε, ακόμη και τις άγριες φωνές της μάνας, και την αποδοκιμασία του Παισαβία. Εκείνο που δεν θα κατάφερνε ν' αντέξει θα ήταν το μελαγχολικό μουτράκι της αγαπημένης της Ιουλίας, όταν θα γύριζε από το σχολείο. Θα επέστρεφαν σαν αγνό περιστεράκι που περιμένει λίγο φαγάκι, και εκείνη δεν θα είχε τίποτε να της δώσει. Έφταιγε, και δεν συγχωρούσε τον εαυτό της σε τέτοια λάθη.

Τα νεύρα της χειροτέρεψαν. Βγήκε στον δρόμο για να περιμένει την αδελφή της. Κάθισε σε μια πέτρα και σκεφτόταν πώς θα άντεχε να προσαρμοστεί στο νέο πρόγραμμα που της επέβαλε η γενιά της. Όλο, μα όλο, αντίθετο από τις δικές της ανησυχίες. Φανταζόταν τον εαυτό της σπουδασμένο, να ξέρει να μιλάει όμορφα, να κρατάει μία θέση στην κοινωνία διαφορετική από αυτή που έβλεπε τη μάνα της και τη γιαγιά της. Θα ήθελε να ήταν η πρώτη ανάμεσα σε ξεχωριστούς ανθρώπους και θα έκανε υπερήφανους τους γονείς της. Πάλι η θύμηση του πατέρα έπεσε βαριά στη σκέψη της. Πάντα τον συμπεριλάμβανε σαν να μην είχε φύγει ποτέ. Άραγε εκείνος την έβαζε μέσα στις καθημερινές σκέψεις του; Κι αν ναι, γιατί δεν έστελνε

ένα γράμμα, κάτι τέλος πάντων που να φανερώνει πως όσο μακριά και αν ζει ποτέ δεν τους ξεχνά!

Η μικρή φιγούρα που εμφανίσθηκε στο βάθος του δρόμου της απέσπασε την προσοχή. Με σιγανό περπάτημα, σχεδόν αέρινο, η Ιουλία την πλησίαζε. Η σκοτεινιά στο προσωπάκι της χάθηκε μόλις διέκρινε τη Βασιλεία. Άνοιξε το βήμα της και χοροπηδώντας έφθασε ως εκείνην.

«Βασιλεία μου, γιατί είσαι εδώ; Τί συμβαίνει;»

«Τίποτε. Απλά σε περίμενα».

Με μεγαλύτερη λάμψη στα μάτια η Ιουλία συνέχισε:

«Χαίρομαι που ήρθες για μένα!». Μετά από μικρή παύση συμπλήρωσε: «Και χαίρομαι ακόμη πιο πολύ όταν φεύγω από το σχολείο!»

«Μα γιατί; Πρέπει να μάθεις γράμματα, να γίνεις σπουδαία!»

«Εσύ έγινες σπουδαία, δηλαδή;»

«Θα τό 'θελα πολύ, μα δεν με αφήνουν».

«Ε, λοιπόν τίποτε δεν είναι καλό χωρίς εσένα! Και έπειτα, τί θα γίνει με το να τυραννηθώ στα θρανία με όλη την κακία των αγοριών και στο τέλος να κάνω ό,τι έκανε και η μάνα μας και η γιαγιά μας και όλες οι προηγούμενες πριν από μας; Θα άξιζε τον κόπο αν σε κάτι διαφέραμε από εκείνες...»

«Θα ξέρεις ανάγνωση και γραφή, θα μπορείς να διαβάζεις βιβλία, να μάθεις όσα δεν προφθαίνεις να μάθεις σε τρεις τάξεις σχολείου. Σίγουρα είμαστε καλύτερα από τη μάνα μας που δεν μπορεί να διαβάσει ούτε ένα γράμμα!»

«Λες γι' αυτό να μην στέλνει γράμμα ο πατέρας;» Δεν έχασε την ευκαιρία η μικρή να μην ρωτήσει.

«Μπορεί...» απάντησε σβησμένα η Βασιλεία και κίνησε να φύγει. Δεν πήρε τον δρόμο για το σπίτι τους αλλά έστριψε για το πάνω χωριό.

«Πού πάμε από 'δώ;» ρώτησε η Ιουλία.

Η Βασιλεία συνέχισε να προχωράει χωρίς να δώσει καμμία απάντηση. Η μικρή την παρακολουθούσε με την απορία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της. Όμως, ό,τι κι αν έκανε η Βασιλεία, την ακολουθούσε έχοντάς της εμπιστοσύνη. Μόλις πλησίαζαν το φρεσκοβαμμένο σπίτι με την ολοκαίνουργια κεραμοσκεπή η μικρή γύρισε και ρώτησε:

«Πώς και δεν ακούγεται το τραγούδι της κυρα-Γαρυφαλλιάς;»

«Κάνε υπομονή, ακόμη δεν φθάσαμε», της απάντησε.

Πράγματι, όταν πλησίασαν στο ανοιχτό παράθυρο του σπιτιού μία διαπεραστική φωνή έφθασε μέχρι εκείνες. Ό,τι ακουγόταν, με μεγάλη δυσκολία θα το έλεγες τραγούδι. Ένας ικαριώτικος σκοπός ανάκατος με αμερικάνικες λέξεις.

Ήταν συνήθεια της κυρα-Γαρυφαλλιάς να αφήνει κάποιο παράθυρο ανοιχτό, να δηλώνει με κάθε τρόπο ότι ήταν κοσμογυρισμένη και καλά θα έκαναν να μην το ξεχνάνε. Βέρα Ικαριώτισσα, πήγε λίγα χρόνια με τον άνδρα της στην Αμερική και γύρισε με πλούτη, υπεροψία, και τον τίτλο της “Αμερικάνας”, όπως απαιτούσε από όλους να τη λένε. Το είχε τονίσει τόσες φορές και συνέχιζε με στόμφο: «Φαλιά θα με λέτε! Στην Αμερική κόβουν τα ονόματα».

Η Βασιλεία δεν μπορούσε να ξεχάσει το ξινισμένο ύφος της όταν έβγαζε λόγο μέσα στο παντοπωλείο και πώς βρήκε τον μπελά του ο Κυρ- Αποστόλης, όταν τη χαιρέτησε αποκαλώντας την «κυρα-Γαρυφαλλιά». Είχε αναμασήσει το σάλιο της, ανεβοκατέβασε τις σιαγόνες της μερικές φορές σαν να συνέθλιβε το ίδιο το λουλούδι, έφτυσε στη γη μπας και ξεφορτώνονταν ό,τι

είχε απομείνει στο στόμα της καταλήγοντας: «Φτου! “Γαρυφαλλιά”, ξανά να μην το ακούσω!»

Η Βασιλεία έσκυψε και ψιθύρισε στη μικρή: «Να είσαι προσεκτική».

«Γιατί; Θα μπορούμε μέσα; Τί δουλειά έχουμε στην τρελοαμερικάνα;»

«Σιώπα και ακολούθα με».

Η Βασιλεία ανέβαινε τα σκαλάκια της αυλής και παρακαλούσε να έχει τις καλές της η κυρα-Γαρυφαλλιά. Η τρελή επιθυμία για ένα λουκούμι από το βάζο που πριν λίγες ημέρες είχε προλάβει μονάχα η ματιά της ν' αρπάξει, την έφερε μέχρι εκεί. Χτύπησε την πόρτα και περίμενε. Το τραγούδι συνεχιζόταν και η Βασιλεία επέμεινε πιο δυνατά. Καμμία απάντηση. Ήξερε ότι στο σπίτι την περίμεναν τα καμένα ρεβίθια και πίσω ακριβώς από την πόρτα, στη μεγάλη σάλα, υπήρχε ο γλυκός πειρασμός. Έσπρωξε την πόρτα και μπήκε. Ίσα που πρόλαβε με το βλέμμα να γλείφει τα λουκούμια και εμφανίσθηκε η κυρά. Η θωριά της και μόνο προκάλεσε πανικό στις δυο μικρές που έκαναν απότομη στροφή και έφυγαν τρέχοντας τα σκαλιά. Το χτύπημα του πορτέλου πίσω τους τις ανατρίχιασε ακόμη πιο πολύ. Δεν είχαν απομακρυνθεί πολύ όταν η διαπεραστική φωνή της ακούστηκε ξανά να βγάζει κορώνες.

Δεν σταμάτησαν να τρέχουν παρά μόνο όταν κόντευαν σπίτι τους.

Η Στέλλα όταν τις είδε ξέσπασε: «Πού χαθήκατε εσείς;»

Τα δυο κορίτσια κοιτάχτηκαν με σημασία μεταξύ τους και δεν μίλησαν.

Η Στέλλα έπιασε δύο μαυριδερά κουτάλια. «Ελάτε να φάτε», είπε και αμέσως έριξε στα πήλινα πιάτα από μία κουτάλα ρεβίθια. Η μυρωδιά του καμένου φαγητού τους στράβωσε τα ρουθούνια, αλλά η πείνα ήταν εντονότερη. Κατέβαλαν φιλότιμες προσπάθειες να τα κατεβάσουν. Έφθασαν μέχρι τη μέση τα πιάτα τους και σταμάτησαν.

«Πού σας έκαναν το τραπέζι και δεν τρώτε;» σχολίασε η Στέλλα.

Η Βασιλεία θυμήθηκε το λουκούμι, μα δεν είπε τίποτε. Σηκώθηκε και πριν βγει στην αυλή ρώτησε την αδελφή της:

«Ο Παυσανίας έφερε νερό από το πηγάδι;»

«Είπε να πας εσύ».

«Αν θα τον ξεμαλλιάσω, τότε θα δει!» κατέληξε η Βασιλεία και βγήκε.

Με μεγάλους διασκελισμούς κατέβηκε ως τα βράχια της παραλίας. Έμεινε ακίνητη να κοιτάζει την τεράστια πέτρα με το σχήμα γυναικείου κορμιού. Από τα πρώτα χρόνια της ζωής της άκουγε τον μύθο για τη μάνα που κάθε ημέρα κατέβαινε σ' εκείνο το σημείο της ακρογιαλιάς και αγνάντευε το πέλαγος περιμένοντας να γυρίσει ο γυιός της. Κάποτε πληροφορήθηκε ότι το καράβι του βούλιαξε και εκείνος πνίγηκε. Ήταν αβάσταχτος ο πόνος της μάνας και ο Θεός τη λυπήθηκε και την πέτρωσε. “Η γριά του Κακοπέρατου” ονόμασαν την πέτρα. Η Βασιλεία αναρωτιόταν αν θ' άλλαζε ονομασία ο τόπος αν χανόταν και η δική της ζωή εκεί δα στα άγρια βράχια. Τα μέσα της δεν εύρισκαν ησυχία. Πώς να καταλάγιαζε την αντάρα που

της είχε κυριέψει τα σωθικά! Δεν μπορούσε να δεχτεί ότι όλα τα όνειρά της τελείωναν εδώ. Θα έπρεπε να ακολουθήσει έναν δρόμο, που κάθε άλλο παρά δική της επιθυμία θα ήταν. Και ήταν μόλις δέκα χρονών.

Έπεσε ο ήλιος και ακόμη δεν έλεγε να φύγει από εκεί. Η γνώριμη φωνή που ακούστηκε την απέσπασε από τις σκέψεις της. Η ανησυχία που διέκρινε στην επανάληψη του ονόματός της την έπεισε να απαντήσει.

«Εδώ», είπε.

Η Ιουλία μόλις την εντόπισε ξαμολήθηκε στην άγρια ακρογιαλιά και έφθασε κοντά της.

«Σκιαχτήκα ότι έπαθες κακό! Ξέρεις πόσες ώρες λείπεις;»

Η Βασιλεία σήκωσε τα μάτια της αντίκρισε το δείλι και φιθύρισε: «Πολλές...»

«Τί σου συμβαίνει, αδελφή;»

«Τίποτε, Ιουλία μου, τίποτε...» μουρμούρισε και έσφιξε το απλωμένο χεράκι της μικρής.

Μεσολάβησε μία μικρή σιωπή και η Ιουλία δεν άντεξε να μην εκφράσει ό,τι παίδευε τη δική της ψυχή.

«Γιατί ο άνδρας της κυρα-Γαρυφαλλιάς γύρισε μαζί της και εμάς ο πατέρας δεν έρχεται;»

«Για να κάνει πολλά λεφτά», έδωσε η Βασιλεία την ίδια απάντηση που έδινε και σ' εκείνην η μάνα, όταν ρωτούσε το ίδιο. Όμως μετά τη μεταμόρφωση της ήρεμης και γλυκιάς μάνας σε στρυφνή και σκυθρωπή δεν επιχειρούσε πλέον παρόμοιες ερωτήσεις. Είχε μάθει πια πως δεν θα έπαιρνε καμμία απάντηση, απεναντίας, θα εισέπραττε μόνο σχόλια που θα της μαχαίρωναν την καρδιά. Ο πόνος της Ιουλίας ήταν φανερός, δεν έχανε ευκαιρία για να τον εκφράσει. Ένωθε πως δεν έπεισε τη μικρή αδελφή της όπως δεν πειθόταν και

εκείνη ότι και να της απαντούσε η μάνα. Αυτό που δεν κατάφεραν τα λόγια έγινε μεμιάς όταν αναγνώρισε τη σιωπή της. Εκείνη η σκοτεινή σιγή της μάνας μαρτυρούσε όσα δεν είχε πει ποτέ η γυναίκα με το θλιμμένο βλέμμα. Αργότερα έβαλε φωνή στη βουβαμάρα της. Ξεχείλισε η κυρα-Γεωργία από τη μοναξιά, από τα βάσανα και απ' το να μην ξέρει αν έχει σύζυγο ή όχι.

Η Βασιλεία έκρινε πως δεν έπρεπε να πει τίποτε. Ας εύρισκε και η μικρή μόνη τις απαντήσεις. Θα μεγάλωνε και εκείνη. Γιατί να την πικράνει από τώρα; Ας πέσει ο πέπλος αργότερα. Την αγαπούσε τόσο πολύ! Και τί δεν θα έδινε να την κρατούσε αθώα! Τα δυο χρόνια που τις χώριζαν μεταξύ τους, άλλοτε τα εύρισκε πολλά και άλλοτε ανησυχητικά λίγα. «Θα περάσουν τόσο γρήγορα τα χρόνια και θα πρέπει να στηθεί απέναντι στις αλήθειες», κατέληξε τις σκέψεις της.

«Πάμε σπίτι;» είπε στο τέλος, και κίνησε να φύγει κρατώντας ακόμη τα δαχτυλάκια της αδελφής της στη χούφτα της.

